

۲- مروری بر صنعت کشور

صنایع تحت پوشش وزارت صنایع

.....

۱- صنایع نساجی و پوشاک

.....

اولین کارخانه نساجی ایران یکدستگاه ریسندگی ۱۲۰۰ دوکی بود که توسط شخصی بنا م صنایع الدوله از کشور سوئیس خریداری و در تهران نصب گردید. دومین کارخانه در تبریز دایر گردید و تا پایان دوره قاجاریه، صنعت نساجی ایران منحصر به دو کارخانه مذکور بود. در ابتدای سلطنت رضا خان گرچه دولت در صنایع سرمایه گذاری ننمود ولی تسهیلاتی بوجود آورد که باعث توسعه صنایع نساجی بوسیله بخش خصوصی گردید. بطوریکه در اواخر جنگ جهانی دوم تولیدات کارخانهجات نساجی پنبه‌ای بسرا برهه ۶ میلیون متر بود که تقریباً "نیمی از احتیاجات کشور را تامین می نمود. صنایع بافندگی پشمی نیز از آنجا زایل گردید. جدول زیر کارخانهجات ریسندگی و بافندگی را در فاصله سالهای ۱۳۲۰-۱۳۰۰ نشان میدهد:

سوخ صنعت	تعداد کارخانه	تعداد دوک	تعداد دستگاه	ملاحظات
نساجی نخی	۲	۵۷۰۰۰	۱۳۵۰	دولتی قائم شهر و بهشهر
نساجی نخی	۲۸	۱۶۵۸۴۰	۱۱۲۷	خصوصی در نقاط مختلف
نساجی پشمی	۷	۲۴۱۵۰	۲۸۱	خصوصی در نقاط مختلف
نساجی ابریشم	۱	۷۲۴۲	۲۲۰	دولتی چالوس
کنف بافی	۱	۱۲۸۰	۶۰	دولتی قائم شهر
کنف بافی	۱	۱۰۸۰	۴۰	خصوصی

ماخذ: وزارت صنایع، بررسی و برنامه‌ریزی صنعت نساجی پنبه‌ای و ابریشم
مصنوعی (تهران: وزارت صنایع، خرداد ۶۳).

پس از جنگ جهانی دوم به علت ورود نخ و پارچه با ایران وضع صنایع نساجی روبه‌واخامت گذاشت و تعداد زیادی از کارخانجات به علت عدم توانایی رقابت تعطیل شدند. در فاصله‌برنا ماه اول عمرانی (۳۴-۱۳۲۷) تعداد کارخانجات از ۴۰ واحد به ۵۱ واحد افزایش یافت در حالی‌که بیشتر این کارخانجات با ظرفیت کامل کار نمی‌کردند. مشکل واردات بیش از حد و تعطیلی کارخانجات همچنان ادامه داشت تا اینکه در سال ۱۳۴۱ با اقدامات سریع دولت وقت در مورد ممنوعیت ورود پارچه و عدم صدور پروانه تاسیس واحدهای جدید، بهبود نسبی در این صنایع بوجود آمد و بخشش خصوصی مقدار قابل توجهی تولیدات خود را افزایش داد. در فاصله سالهای ۵۶-۱۳۵۲ (برنا مه پنجم عمرانی) به علت با لارفتن قدرت خرید مردم و علل دیگر، قیمت تولیدات داخلی به نحو چشمگیری افزایش پیدا نمود و دولت برای شکستن قیمت‌ها اقدام به وارد کردن قریب ۸۱۵ میلیون متر پارچه نمود. در این دوره تعداد کارخانه‌های فعال ۲۵ واحد بود که اکثر آن‌ها در اصفهان، یزد و استان مرکزی مستقر بودند. مهمترین این کارخانه‌ها "مه‌نخ" با ۸۰۰۰ تن تولید، کارخانه رحیم زاده در اصفهان، فرنیخ در قزوین، پروین در اصفهان، گروه صنعتی خاوردر رشت و قرقره زیبا در تهران رامی‌شود نام برد. پس از انقلاب شکوهمند اسلامی، تعداد این کارخانجات به ۴۴ واحد افزایش یافت که بیشترین آن‌ها در اصفهان مشغول فعالیت میباشند. تولیدات عمده این کارخانه‌ها نیز عبارتند از چیت، چلوار، پوپلین، ساتن، گاباردین و ده‌ها نوع دیگر. جدول زیر میزان تولید کارخانه‌های نساجی پنبه‌ای در سالهای ۱۳۵۴ تا ۱۳۶۰ را نشان میدهد:

(۱): وزارت صنایع، بررسی و برنا مهریزی صنعت نساجی پنبه‌ای و الیاف مصنوعی، (تهران: وزارت صنایع، خرداد ۶۳)، ص ۱۴۴

توليدات پا رچه هاى نخى كـشور در سالهاى ۱۳۵۴ تا ۱۳۶۰

سال	۱۳۵۲	۱۳۵۵	۱۳۵۶	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰
توليد (ميليون متر)	۵۲۰	۵۱۲	۵۱۱	۲۵۰	۲۷۸	۵۱۱	۲۶۶

ماخذ: وزارت صنايع، بررسى و برنا مه ريزى صنعت نسا چى پنبه اى
واليا ف مصنوعى، تهران: خرداد ۱۳۶۳.

در فاصله سالهاى ۵۶-۱۳۵۲ تعداد دكانه هاى ريسندگى پشمى و اليا ف مصنوعى به ۱۲ واحد بيا بيش از ۲۵۰۰ نفر كاركروكا رمندكه اكثرا " در استان اصفهان و مركزى متمرکز بودند، مى رسيد. ظرفيت اين كارخانه ها ۱۹۰۰۰ تن در سال بوده است كه فقط ۹۰ درصد ظرفيت خود را توليد مى كردند. لازم بيا دآورى است كه بيش از ۵۰ درصد نخ پشمى واليا ف مصنوعى مورد نيا ز اين صنايع از طريق واردات تا مين ميشده است. بعد از پيـروزي انقلاب اسلامى عملا " ز نظر تهيه مواد و ليه و توليد كمبود حساس مى شد. مجموعا " در ۱۷ واحد بزرگ توليدى با ۱۲۰۰۰ هزار كاركروكا رمنند ۲۲/۲ ميليون متر انواع پا رچه هاى پشمى توليد ميشد.

۴- صنايع غذايى

oooooooooooooooooooooooooooo

خوشبختانه مواد و ليه و خام صنايع غذايى بمقدار نسبتا " كافي در كشور توليد ميشود كه بعضى از اقلام آن حتى صا درهم ميشود. صنايع غذايى ابتدا با واحدهاى كوچك شروع شده و ب سرعت رشد نموده است. ارزش افزوده صنايع غذايى در سال ۱۳۵۶ رقم ۸۷ ميليارد ريال (به قيمت ثابست ۱۳۵۱) بوده در حاليكه ارزش افزوده كل صنايع ايران در همان سال ۶ ميليارد

ریال بالغ می شده است. میزان اشتغال در این صنایع نیز ۲۷۰۰۰۰ نفر بوده که ۸/۱۰ درصد اشتغال کل صنایع ایران را تشکیل میداد. روند رشد صنایع غذایی بدلیل وابستگی به محصولات کشتا و رزی و با توجه به تکنولوژی ساده و سودآور بودن، متقاضیان زیادی را بخود جلب کرده است. در حال حاضر متجاوز از دوهزار واحد و احداث صنعتی و هشت هزار واحد کما رگاهی شناخته شده در سطح کشور به امر تولید و توزیع اشتغال دارند. مهمترین رشته‌های این صنایع بشرح زیر میباشند:

قندسازی: قند و شکر از مواد غذایی مهم و انرژی زایی هستند که می توانند جای نشین بعضی از مواد غذایی چون پروتئین باشند. بخصوص در کشورهای جهان سوم که اکثرا " زتیه و تولید مواد دپروتئینی غنی محروم هستند، میشود از قند و شکر بعنوان جای نشین استفاده نمود.

مصرف قند و شکر در دنیا روز بروز افزایش پیدا میکند. هم اکنون مصرف سرانه آن در ایالات متحده آمریکا ۴۵ کیلوگرم در اروپا ۳۹ کیلوگرم و در آسیا بین ۹ تا ۱۰ کیلوگرم می باشد. مصرف سرانه در ایران نیز قبیل از جیره بندی ۳۵ کیلوگرم و پس از سهمیه بندی به ۲۸ کیلوگرم تقلیل یافته است. (۲)

صنعت نوین قندسازی با تاسیس اولین کارخانه در کهریزک آغا زگردید. این کارخانه بعلمت کارشناسیهای خارجی از سال ۱۳۱۰ تعطیل بود تا اینکه در این سال بهمت بانک ملی ایران بهره برداری از آن آغا زگردید. پس از آن تا شهریور ۱۳۲۰، کارخانه دیگری در ایران تاسیس

(۱): وزارت صنایع، برنامه پنجساله اول ۱۳۶۲-۶۶ بخش صنعت، (تهران: معاونت طرح و برنامه ۱۳۶۱) صص ۱۶۲-۱۶۱.

(۲): با این حساب، صرفه جویی حاصل از سهمیه بندی قند و شکر طی دوره ۶۳-۱۳۵۹، حدود ۱/۵ میلیون تن و صرفه جویی ارزی آن به صدها میلیون دلار بالغ میگردد.

گردید. فعلا "تعداد ۳۶ درخا که نه قند و تصفیه شکر با ظرفیت روزانه ۹۳۴۵۰ تن در ایران مشغول فعالیت می باشند.

قسمت عمده تولید قند و شکر از چغندر قند حاصل میشود. از هر تن چغندر قند بین ۱۳۰ تا ۱۵۰ کیلوگرم قند یا شکر، ۵۰ کیلوگرم ملاس و ۷۵ تا ۱۰۰ کیلوگرم تفل له بدست می آید.

از نیشکر نیز پس از تصفیه علاوه بر شکر مقداری باگاس و ملاس حاصل می شود. باگاس در کاغذ سازی و ملاس در تهیه الکل صنعتی، لاستیک و بنی سیلین استفاده میشود.

آرد سازی : سابقا "تهیه آرد گندم، سیب زمینی، برنج و ذرت توسط آسیابهای دستی و آبی صورت میگرفت که علاوه بر بهداشتی نبودن، زحمت فراوان و با زدهی کمی داشت. بنا بر این دولت همزمان با ساختمان سیلودر ۷ نقطه مملکت اقدام به تاسیس آسیابهای برقی نمود. امروز حدود ۱۳۵ کا رخا نه آرد سازی در کشور مشغول فعالیت میباشد که از این تعداد ۲۹ کا رخا نه در استان مرکزی، ۲۳ کا رخا نه در مازندران و بقیه در سایر نقاط مملکت تاسیس شده است. ظرفیت کلیه کا رخانه های آرد سازی سنتی و صنعتی حدود ۵/۵ میلیون تن میباشد. تولید آرد کشور در سالها تیکه آمار موجود بوده بشرح جدول زیر است :

تولید آرد کشور در سالهای ۱۳۶۰-۶۳

سال	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳
تولید (میلیون تن)	۲	۲	۲/۵	۲/۵

ماخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آمار سالهای ۱۳۶۲ و ۱۳۶۳، تهران: مرکز آمار ایران.

چای خشک کنی : سابقه این صنعت در ایران از زمانی شروع

میشود که بذرچای بوسیله کاشف السلطنه زهندوستان بایران آورده و در شمال ایران کشت شد. اولین کارخانه چای خشک کنی در ۱۳۱۱ ه.ق در لاهیجان تاسیس گردید. پس از توسعه کشت چای، کارخانه های دیگری نیز از طرف دولت و بخش خصوصی که تعداد آنها به ۱۲۴ کارخانه می رسید تا سیزدهم گردید. چای سبزیس از برداشت (که از اردیبهشت ماه شروع تا مهرماه ادامه دارد) درچهار مرحله به چای خشک تبدیل میشود که عبارتند از مراحل پلاس، مالش، تخمیر و بلاخره خشکانیدن. تولید چای ایران کفاف مصرف داخلی را ندارد و کمبود آن از کشورهای دیگر تامین میشود. تولید چای بسته بندی شده ایران در سالهای ۶۲-۱۳۶۰ بشرح جدول زیر است :

سال	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲
مقدار (تن)	۸۶۷۲	۵۰۰۰	۹۲۶۷

ماخذ : مرکز آمار ایران ، سالنامه آماري سالهای ۶۲-۱۳۶۰ ، تهران : مرکز آمار ایران

روغن کشی : روغن کشی از گیاهان ودانه های روغنی مانند دانه پنجه ، زیتون ، کرچک ، کنجد و آفتابگردان بصورت ابتدایی از قدیم در ایران رواج داشت. روغن حاصل بیشتر بمصارف طبیی و صنعتی میرسیده و در بعضی موارد نیز بخارج صادر میشده است. امروزه روغن نباتی از نظر تامین مواد چربی غذای مردم اهمیت فراوانی یافته است حتی در سالهای اخیر جایگزین چربی حیوانی نیز شده است .

اولین کارخانه روغن نباتی خوراکی در سال ۱۳۱۷ ه.ش در ارومیه تاسیس و در سال ۱۳۳۲ دومین کارخانه توسط بخش خصوصی آغا زبه کار نمود . امروزه تعداد کارخانه های روغن نباتی به ۱۲ واحد رسیده است . محصول این

(۱)
کارخانه‌ها در سال ۱۳۵۹، ۱۸۰ هزار تن و در سال ۱۳۶۱، ۳۳۷ هزار تن بوده است.

کنسرو سازی : صنعت کنسرو و کمپوت در ایران حدود نیم قرن پیش

شروع و روز بروز توسعه یافته است. اولین کارخانه در قائم شهر در سال ۱۳۱۹ شمسی با ظرفیت ۴ تن گوشت و ۲ تن ماهی و سبزی توسط تعاونی مصرف ارتش (اتکا^۶) تأسیس گردید. تولید این کارخانه در سال ۱۳۶۱ بیش از ۴ هزار تن بوده که در صورت تأمین مواد اولیه، تا ۶ هزار تن قابل افزایش است. از محصولات عمده کارخانه، کنسرو گوشت فشرده، انواع کنسرو و غذای آماده از گوشت مرغ و ماهی، انواع مربا، پودر استخوان برای مرغداریه، چربی برای صابون‌سازیها و غیره می‌باشد. در این زمینه کارخانجات دیگری نیز در بنادر غازیان و انزلی توسط شرکت‌های شیلات‌سازی گردیده است که محصول آن علاوه بر مصرف داخلی، صادرات نیز می‌شود.

کارخانه کنسرو و بندرعباس در ۱۳۱۹ شمسی با ظرفیت ۳۰۰ هزار قوطی ساردین و تون تأسیس شد و با اضافه کردن ماشین‌آلات جدید در سال ۱۳۴۷ ظرفیت آن به ۲ میلیون قوطی بالغ گردید. علاوه بر کارخانه‌های یاد شده، مراکز تولیدی دیگری در تهران، آذربایجان، مازندران، گیلان، اصفهان و بندرعباس‌ها تأسیس گردیده است. تعداد این کارخانجات ۴۲ واحد با پرسنل تقریبی ۴۰۰۰ کارگر و کارمند می‌باشد.

نوشابه سازی : تهیه و تولید انواع شربت‌آلات همیشه در ایران

متداول بوده و هست. حتی در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم، ساخت نوعی

(۱) : مرکز آمار ایران، ایران در آئینه آمار، تهران : مرکز آمار ایران، ص ۱۰۹.

(۲) : بولتن اقتصادی خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران شماره ۲۳۶.

لیمونا دونوشا به دیگری بنا مسینالکو درکارگاههای کوچک صورت میگرفت که بهداشتی نبود. اولین کارخانه نوشابه سازی در سال ۱۳۳۱ با استفاده از امتیاز کمپانی "پپسی کولا" آمریکا در تهران آغاز به کار نمود. در سال ۱۳۳۲ دومین کارخانه بنا م "گوکا کولا" را پرگردید. در همین سال سومین کارخانه نیز بنا م "اسو" تاسیس گردید. بتدریج کارخانه های دیگری نظیر میش کالیفرنیا، کانا دای، سینالکو، آله این بسا تشکیلات و ماشین آلات مدرن شروع به کار نمودند.

بعلت رقابت شدید نبودن با زارمناسب پس از چندی این کارخانه نجات در دوشرکت زمزم و سا سان ادغام شده و دوشرکت مزبور در بار نوشابه یکه تا زشدند و سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۱ در اکثر شهرهای بسزرگ کشور شعباتی را بر نمودند. در فاصله سالهای ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۶ واحدهای جدیدی جهت تهیه آب میوه و نوشابه های غیرگازدار در شهرهای تنکابن، ارومیه، محمودآباد و تهران احداث گردید. کارخانه های دوغ آعلی و اراج را نیز با این کارخانه ها با اداضا فته نمود. کارخانه های تولید نوشابه پس از پیروزی انقلاب زیر پوشش سازمان صنایع ملی و بنیاد مستضعفان به فعالیت خود ادامه می دهند. عصاره این نوشابه توسط متخصصان کشور تولید و مصرف می رسد.

۳- صنایع شیمیایی

.....

صنایع شیمیایی در ایران با ایجاد واحدهایی چون کبریت سازی، رنگریزی و شمع سازی شروع شد. با استخراج نفت، عملاً صنعت شیمی کشور به تولید و صدور این ماده حیاتی محدود گردید. دره ۲ سال اخیر بعلت اعمال سیاستهای مصرفی در کشور و ایجاد بازار وابسته به غرب و تولید

کالاهاى مصرفى نهائى مانند مواد شوينده (پاک کننده) و مصنوعات و ظروف پلاستيکى ، اختلاط و عرضه مواد شيميايى آماده گسترش يافت . بطوریکه در بعضى از اين اقلام ، علاوه بر تامين با زار داخلى ، امکانات صادرات به کشورهاى مجاور نيز وجود آمد .

صنایع شیمیایی چه از لحاظ تنوع و تعدد محصولات و فرآورده ها وجهه لحاظ با لا بودن میزان مصرف شایان توجه است . این صنعت در حال حاضر حدود ۷۰ هزار نوع محصول را بطریق صنعتی تهیه و با قیمت های قابل رقابت به بازارهای جهانی عرضه میکند . در حالیکه در کشور ما فقط تولید چند صد قلم از این محصولات امکان پذیر می باشد .

بموجب آمار وزارت صنایع تعداد کل واحدهای صنعتی شیمیایی و داروئی کشور به ۷۳۰ واحد بالغ میگردد . تعداد واحدهای شیمیائی بزرگ (واحدهایی که تعداد کارکنان آنها از ۱۰ نفر ببالاست) نزدیک به ۵۰ درصد کل واحدهای شیمیائی را تشکیل میدهد . میزان سرمایه گذاری برای اشتغال یک نفر در واحدهای بزرگ شیمیائی مطابق ارقام بانک مرکزی در سال ۱۳۵۶ معادل ۱۲ میلیون ریال بوده است ، که رقمی قابل مقایسه با استانداردهای بین المللی (۱۶۰ هزار دلار برای نفر) میباشد .

رقم بالای سرمایه گذاری و لزوم احداث واحدهای بزرگ برای تولید مواد شیمیائی دلیل عمده ای برای عدم تاسیس این واحدها توسط بخش خصوصی است . امروزه قسمت اعظم صنایع شیمیائی کشور متعلق به دولت و یا سازمان صنایع ملی میباشد . رشته های مهم صنایع شیمیائی کشور بشرح زیر میباشد :

صنایع پلیمری (لاستیک و پلاستیک) : مشکل عمده این صنعت وابستگی مواد اولیه آنست که جز در چند مورد جزئی ، تماما "وارداتی

است. صنعت پلاستیک در ایران منحصر به مرحله نهایی، یعنی شکل دادن آنست. ظرفیت کارخانه‌های موجود جوای بگوی نیا زمملکت در کلیه زمینه‌ها است و فقط در مورد روکش سیم و کابل و قطعات صنعتی نیا زبها یجسساد واحدهای جدید می باشد .

مواد پاک کننده : در دهسال اخیر برای تولید مواد شوینده

(صابون و پودر و مایع ظرفشویی) ظرفیت بالقوه با لایه در کشور ایجا د شده است ، بطوریکه اگر مشکلات مواد اولیه و قطعات یدکی و غیره برطرف شود در هر سه مورد علاوه بر تامین نیاز داخلی، امکان صادرات نیز وجود دارد . عمده مواد اولیه این صنایع عبارتند از " اسیدهای چرب " برای صابون سازی، آلکیل بنزن خطی " LAB " برای پودر و مایع ظرفشویی. اسیدهای چرب از مواد زائد نفتی (پارافینها) و آلکیل بنزن خطی از بنزن و نفت سفید تولید میشود .

رنگ و رزیپن : واحدهای موجود در رنگسازی، با توجه به

امکانات و تجربه‌ای که دارند، میتوانند با نیا زمملکت را از حیث رنگهای ساختمانی و صنعتی تامین نمایند. مواد اولیه رنگها متنوع بوده و قسمت قابل توجه آن نیز از خارج وارد میشود .

مواد واسطه : مواد واسطه، حلقه گم شده صنایع شیمیایی

کشور است. این مواد شامل هزاران نوع میباشد. ماده خام صنایع حد واسط عبارتند از نفت، گاز و ذغال سنگ که با ید در پالایشگاهها و واحدهای پتروشیمی ما در تبدیل به این نوع مواد گردند .

مواد هیر سوختی نفتی : این مواد شامل روغن موتور، روغنهای

صنعتی، قیر، گریس، پارافین و وازلین و غیره میباشد. ترتیب اهمیت این مواد از لحاظ نقش کالا، روغن موتور و از لحاظ میزان مصرف قیر می باشد. در زمینه روغن موتور بعلاوه افزایش مصرف، کمبود وجود

دارد. مشکل این صنعت تا مین مواد افزودنی خارجی آنست. مشکل عمده قیرسازی نیز تا مین ظرف آن در فصولی که مصرف ندارد می باشد.

سسوم : صنعت سم سازی در ایران منحصر به اختلاط مواد

اصلی و مواد دیگر مانند حلال ها و غیره است. در حال حاضر سالانه حدود ۱۰ میلیون ریال از بابت واردات سم از کشورهای خارج میشود. از این رو سرمایه گذاری جهت احداث واحدهای سم سازی بسیار ضروری بنظر میرسد. بطور کلی ارزش تولیدات کارخانه هایی که در گروه شیمیایی دسته بندی شده اند در ۱ ماهه اول سال ۱۳۶۳ بالغ بر ۶/۶ میلیارد ریال میباشد که ۱۴ درصد کل ارزش تولیدات کارخانه های تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران را شامل میشود.

۴- صنایع برق و لوازم خانگی و برق و الکترونیک

.....

در این گروه از صنعت بیش از ۶۷ نوع واحد صنعتی فعال است دارند. تولیدات عمده این صنایع عبارتند از انواع بخاری، یخچال، یخچال فریزر، جاق گاز، ماشین لباسشویی، جاروبرقی، پنکجه و لامپ و سایر ادوات برقی و خانگی. لازم به یادآوری است که تولید بسیاری از محصولات که در این گروه دسته بندی شده اند نسبت به سالهای قبیل با لافتهاست. ارزش کل تولیدات کارخانه هایی که در این گروه دسته بندی شده اند در ۱ ماهه اول سال ۱۳۶۳ حدود ۵/۵ میلیارد ریال میباشد که ۱۳ درصد کل ارزش تولیدات سازمان صنایع ملی ایران میباشد.

۵- صنایع کفش و چرم

.....

صنایع چرم سازی از دیرزمان تا کنون در ایران از اهمیت و

مقامی پر ارزش برخوردار بوده و چرمهای ساخته شده در کشور از شهرت جهانی برخوردار بوده است. بطوریکه چرم از مهمترین اقلام صادراتی کشور بشمار می آید.

صنعت چرمسازی در دهه اخیر خصوصا "پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به نقش موثر آن در اقتصاد کشور و همچنین اشتغال زا بودن آن مورد توجه قرار گرفته است. حدود ۸۰ درصد پوستهای تولیدی کشور در ساخت کفش و ۲۰ درصد بقیه در سایر مصارف از قبیل کیف، لباس، صندلی و تسمه های انتقال نیرو و غیره بکار برده میشود. ۷۰ درصد از پوستهای حاصل در ایران پس از نمک زدن با قیمت بسیار نا زلی به کشورهای شوری، ایتالیا، آلمان غربی، چکسلواکی و مجارستان و چند کشور دیگر صادر میشود. با وجود صادرات بسیار زیاد، سالانه حدود ۲ میلیون جلد پوست گاو (پوست سنگین جهت تولید چرم زیر روپیه کفش) بصورت خام یا نیم ساخته از کشورهای آفریقائی کنیا، بوتسوانا و زیمبابوه وارد کشور میشود.

تعداد کارخانه های چرم سازی، طبق آمار سال ۱۳۶۳، ۱۰۷۰ واحد بوده که ۹۵ واحد آن خصوصی و ۱۲ واحد آن عمومی اداره میشود و تعداد کارخانه های دباغی نیز ۸۸ واحد بوده است.

ظرفیت واحدهای تولیدی چرم بالغ بر ۲۹۲۱۵۵ جلد پوست سنگین و ۲۳۲۳۰۵۵ جلد پوست سبک و ۲۴ میلیون جلد سالامبور در سال میباشد.

ارزش تولیدات صنایع و کارخانه های که در این گروه دسته بندی شده اند در ماه اول سال ۱۳۶۳ بالغ بر ۴۳/۹ میلیارد ریال

(۱): ماخذ: مرکز آمار ایران، آمار کارگاههای بزرگ صنعتی منتخب از آمارگیری سال ۶۴ (تهران: مرکز آمار ایران، ۱۳۶۴) ص ۱۴.

۴- صنایع چوب و کاغذ

oooooooooooooooooooooooooooo

کاغذسازی در ایران سابقه زیادی ندارد. شاردن سیاح فرانسوی که در دوره صفویه از ایران دیدن کرده است می نویسد: " کاغذ در ایران در مرحله بسیار ابتدایی قرار دارد ". تا آغا زنگ ایران و روس (۱۲۱۸ ق) کمتر کسی از هیئت حاکمه ب فکر پرکردن خلا موجود میسان ایران و کشورهای غربی بوده . از زمان انتشار روزنامه میرزا صالح شیرازی ، مرحله جدیدی از رشد مصرف کاغذ در ایران آغاز گردید و سپس از آن کاغذسازی جزو اولین صنایع ماشینی در کشور معمول گردید . واردات زیاد کاغذ از کشورهای دیگر باعث یأس و تعطیلی کارگاههای کاغذسازی شد . تا صادرات امیر کبیر قدم موثری در این زمینه برداشته نشد . سپس از تاسیس دارالفنون (۱۲۶۷ هـ . ش) بتن از صنعتکاران ایرانی بسرای تحصیل در رشته های مختلف از جمله کاغذسازی به روسیه اعزام شدند . آقا رحیم اصفهانی فردی بود که جهت کسب تخصص کاغذسازی اعزام شده بود . وی پس از بازگشت یک کارخانه کاغذسازی در اصفهان دایر نمود . پس از وی عبدالرحیم طالب اف علاقه خاصی به کاغذسازی نشان داده و از اینکه قرآن مجید روی کاغذ رچی نوشته می شده اظهار تنفر می کرده است . دومین کارخانه کاغذسازی در کرج و سومین کارخانه در ورامین بکمک فرانسویها ، همزمان با ملی شدن صنعت نفت تاسیس گردید ، کسه مواد اولیه آنها از خارج تامین میشد . دره ۲ سال اخیر هر واحدی که در رشته کاغذسازی فعالیت داشته بکشورهای امیربالیستی وابسته بسوده است . بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز غیر از اضا فاشدن چند واحد تولید

مقوا از خورده‌ها کا غذا ، اقدام دیگری صورت نگرفته است . مهمترین واحد -
 های کا غذا سی کشور بشرح جدول زیر میباشند :

ملاحظات	تعداد ادا رکندان		ظرفیت اسمی (تن در سال)	سال بهره - برداری	سال تاسیس	نوع مالکیت	محل	نام واحد صنعتی	نوع واحد
	تولیدی	غیر تولیدی							
تعداد ادا رکندان واحدهای کا غذا مقوا و چوب میباشد	۸۱۴	۴۲۱۲	۱۴۵۰۰۰	۱۳۵۷	۱۳۵۲	دولتی	رضوانشهر	سایح چوب و کا غذا ایران (چو کا)	۱
-	۸۲۷	۱۱۰۵	۱۰۵۰۰۰	۱۳۴۹	۱۳۴۶	دولتی	مفت تپه	گروه صنایع کا غذا رس (سپاهی عام)	۲
تعداد ادا رکندان واحدهای کا غذا مقوا میباشد	۱۰	۱۰۰	۱۹۵۰۰	۱۳۴۶	۱۳۴۶	خصوصی	کمریزک	کمریزک (سپاهی عام)	۳
-	۴۰	۲۷۰	۴۸۰۰	۱۳۴۸	۱۳۴۶	ملی شده	تهران	نوطور	۴
			۲۷۴۳۰۰					جمع	

واحدهای موجود کا غذا سی

ماخذ : نشریه شماره ۴ مرکز تهیه و توزیع چوب و کا غذا .

۷ منابع چوب

oooooooooooooooooooo

مواد اولیه صنایع چوب از سه منبع تامین میشود که عبارتند از: جنگل، باغات محلی و واردات. از حدود ۱۸ میلیون هکتار جنگلهای ایران تنها ۳/۴ میلیون هکتار آن که در شمال قرار گرفته قابل بهره‌برداری می‌باشد. از جنگلهای نیز حدود ۱/۳۳ میلیون هکتار آن ارزش اقتصادی دارد. چوبهای جنگلی که در صنعت مورد استفاده قرار میگیرد بیشتر به صورت "گرده بینه" در ساختن روکش، تخته چنل و الوار مورد استفاده قرار میگیرد.

کارخانجاتی که در صنعت چوب فعالیت دارند، نکا چوب و چوکا می‌باشند. کارخانه‌های فیبرساز نیز عبارتند از شرکت تولیدی ایران چوب، ایران فیبر، فیبرممتا زورویال ایران.

۸ صنایع سیمان

oooooooooooooooooooooooooooo

اولین کاربرد سیمان در تاسیسات بنا در جنوب و شمال کشور و پاره‌ای از سفارتخانه‌های خارجی و کلیساها در ۲۰۰ سال اخیر که بدست خارجی‌ان احداث شده بود دیده شده است. بتدریج که فعالیت راهسازی پل‌سازی و دیگر کارهای ساختمانی رونق گرفت، سیمان جزو اقلام وارداتی گردید.

با آغاز ساختمان راه آهن سراسری و تاسیسات بندری جنوب، لزوم ایجاد کارخانه‌های سیمان در کشور بیش از پیش احساس شد، و بدینال آن اولین کارخانه سیمان کشور در سال ۱۳۰۹ با ظرفیت روزانه ۱۰۰ تن از اذنا نمارک خریداری و درری نصب گردید. پس از ۴ سال بهره‌بردار از

واحد جدید کارخانه دیگری با ظرفیت ۲۰۰ تن در روز احداث گردید. در سال ۱۳۱۹ بعلت بلا بودن نیاز داخلی، کارخانه دیگری از آلمان خریداری ولی بعلت بروز جنگ جهانی دوم، ورود ماشین آلات بتعویق افتاد. این کارخانه در سال ۱۳۳۴ با ظرفیت ۳۰۰ تن در روز راه اندازی شد و پس از آن نیز یک کارخانه توسط بخش خصوصی در مشهد ایجاد گردید. امروزه تعداد ۱۵ کارخانه سیمان جمعا "به ظرفیت روزانه ۱۶۳۱۰ تن مشغول فعالیتند.

۹- صنایع دخانیات

oooooooooooooooooooooooooooo

کشت بعضی از انواع توتون و تنباکو بمقدار کم در قسمت‌هایی از مناطق شمال شرق و غربی کشور متداول بوده است. محصول حاصل، بیشتر توسط کشا و رزان بعمل می‌آید که بصورت توتون چپق، تنباکو برای قلیان و سیگارهای دست‌پیچ به مصرف می‌رسد. با آغاز فعالیت موسسه دخانیات از سال ۶۴ پیش، کشت محصولات یاد شده توسعه یافت. در سال ۱۳۱۶ ه. ش اولین کارخانه ساخت سیگار ت که متعلق به شرکت دخانیات بود آغاز به کار نمود و بدین ترتیب فصل جدیدی در صنعت دخانیات آغاز گردید. از آنجا که ساخت و توزیع فرآورده‌های دخانی از ابتدا در انحصار دولت بود، هیچگونه سرمایه‌گذاری جدید از طرف بخش خصوصی در این رشته از صنعت بعمل نیامد. در سال‌های اخیر و با وجود نوسازی شده و با اضافه نمودن ماشین آلات جدید، متناسب با نیازهای کشور توسعه یافته‌اند. در سال ۱۳۵۴ کارخانه جدیدی تحت امتیاز شرکت آمریکایی "رینولدز" آغاز به کار نمود که سالانه ۱۸۰۰ میلیون نخ سیگار تولید داشت. در حال حاضر، شرکت دخانیات ایران

علاوه بر آنحصار تولید و فروش فرآورده های دخانیات، تولید مواد اولیه
آن را نیز در آنحصار دارد. انواع سیگارتهائی که پس از پیروزی انقلاب
اسلامی توسط شرکت سهامی دخانیات ایران عرضه شده است عبارتند از هما
(فیلتر دار، ساده، گرد و بیضی) زر، شیراز، اشنو، بهمن، آزادی و تیر.

منابع تحت پوشش وزارت معادن و فلزات

.....

شرکت ملی فولاد ایران؛ شرکت ملی فولاد ایران در تاریخ

۱۳۵۸/۱۰/۱۱ از ادغام شرکت ملی ذوب آهن ایران و شرکت ملی صنایع
فولاد ایران بوجود آمد و اساسنامه آن از تصویب هیئت وزیران گذشت.
سرمایه شرکت در حال حاضر بالغ بر ۱۰ میلیارد ریال است. این شرکت
سهامی بوده و بصورت بازرگانی و انتفاعی اداره میشود.

شرکت ملی فولاد ایران مجموعه ای از سه مجتمع بزرگ فولاد سازی

(ذوب آهن اصفهان، فولاد مبارکه و مجتمع فولاد اهواز) یک واحد نسوز
(گروه ملی صنعتی فولاد) یک کارخانه جنبی (شرکت تارا بگین) چهار مجموعه
معدنی ذغال سنگ و یک مجموعه معدنی سنگ آهن، یک مجموعه معدنی
مواد غیر فلزی و چندین واحد معدنی در حال طرح و اکتشاف میباشد. هم
چنین دو مرکز آموزشی و تعدادی آزمایشگاه های تحقیقاتی تشکیل شده اند
که بطور زنجیروار در رابطه با یکدیگر مشغول کار میباشند.

ذوب آهن اصفهان؛ بر اساس مطالعات و خدمات مشورتی

موسسه فرانسوی ایرسید (IRSID) و تائید کارشناسان شوروی، موافقت
نامه ای جهت احداث کارخانه ذوب آهن در اصفهان در تاریخ ۲۳ دیماه
۱۳۴۴ با دولت شوروی منعقد گردید. عملیات ساختمانی کارخانه از سال
۱۳۴۴ آغاز و بخش تولید چدن آن در نیمه دوم سال ۱۳۵۰ و بخش فولاد و نسوز

در اوایل سال ۱۳۵۱ مورد بهره‌برداری قرار گرفت. ابتدا، ظرفیت تولیدی آن ۵۵۰ هزار تن فولاد بود که امروزه به حدود ۱/۹ میلیون تن افزایش یافته است.

کارخانه از بخش تولیدی اصلی و ۱۱ بخش کمکی و خدماتی تشکیل گردیده که بخشهای اصلی آن بشرح زیر میباشند:

۱- بخش آگلومراسیون: این بخش بیش از ۵ درصد از بار کوره بلند را بصورت کلوخه تهیه میکند. این واحدها را ۹۱۱ نفر پرسنل و ۹ کارگاه میباشند. بخش آگلومراسیون از نظر تجهیزات قادر است مواد خام را جهت کوره بلند آماده سازد.

۲- بخش کوره بلند: کوره بلند را میتوان قلب کارخانه ذوب آهن فرض نمود. چرا که تولید فرآورده‌های کارخانه را این بخش بعهده دارد. محصولات اولیه آن عبارتند از چدن، سرباره، گاز و مقدار مواد زائد چدن ذوب شده از مجرای پایین کوره خارج شده و بوسیله پاتیل به قسمتهای دیگر منتقل میشود. متوسط تولید کوره‌های بلند ۱ و ۲ حدود ۳۴۰۰ تا ۳۵۰۰ تن در شبانه‌روز میباشد. لازم به یادآوری است بخش کوره بلند با وجود حساسیت تکنولوژی و داشتن نقش مهم در تولید، همانند سایر قسمتهای کارخانه بوسیله پرسنل متعهد و با تجربه ایرانی اداره میشود.

۳- بخش فولادسازی: این بخش، کار اصلی تولید فولاد را بعهده داشته و آهن خام را به شمش فولادی تبدیل می‌نماید. سپس شمش آماده شده به اندازه‌های مختلف بریده شده و تحویل قسمت نورد میشود. شمشهای تولیدی علاوه بر تامین نیاز نورد در داخل ذوب آهن به کارخانه‌های نورد هوا، لوله‌سازی، هوا، صنایع نظامی، تراکتورسازی تبریز و مقدار زیادی برای احتیاج، تحویل انبارهای کارخانه میگردد.

۴- بخش نورد: یکی از مهمترین قسمت‌های تولیدکارخانه است که محصولات این بخش شامل تیرآهن، میل‌گرد، آرماتور، ونبشی میشود. بخش نورد شامل دو قسمت است: قسمت اول کارگاه نورد سیک میباشد که نوردهای ۲۵۰، ۳۵۰، ۴۵۰ از آن جمله‌اند. ظرفیت اسمی این کارگاهها ۵۵۰۰۰۰ تن محصول آماده و نیمه‌آماده میباشد. قسمت دوم، کارگاه نورد ۵۰۰ است که تولید سالانه آن نیز ۷۰۰ هزار تن تیرآهن و میل‌گرد و غیره میباشد.

۵- بخش کک سازی: این بخش، کک مصرفی کوره بلند را آماده میکند. ظرفیت سالانه این بخش در مرحله اول ۴۵۵ هزار تن کک و در مرحله توسعه ۱/۱۴ میلیون تن کک میباشد.

۶- بخش مواد شیمیایی: مواد شیمیایی از گاز حاصل در کوره‌های کک، سازی بدست می‌آید که عبارتند از "سولفات آلومینیوم، فنل خام، قطران، بنزل خام، فنل، بنزل خالص، اکسیلن، سولونست، تولوئن، اسید سولفوریک و جلالها".

با توجه به آمار، عملکرد این کارخانه در سالهای اخیر افزایش قابل ملاحظه‌ای را نشان میدهد. نقش تولیدی این کارخانه در عرضه فولاد ساختمانی (تیرآهن، میل‌گرد) طی مدت بررسی فوق العاده بوده و در سال ۱۳۶۱ تولید تیرآهن به ۳۴۵ هزار تن و میل‌گرد ساختمانی به ۲۳۰ هزار تن بالغ گردیده است. مواد اولیه کارخانه از معادن سنگ آهن بافق "چغارت، تارگان، میشروان، چاهون، چاه‌گز، ساغندوچا درملو" تامین میشود.

ذغال سنگ مصرفی کارخانه نیز از قسمت‌های مختلف کشور از جمله از کرمان (پابدا، باب‌نیزو، هجدک)، البرز غربی (سنگرود)، البرز مرکزی (زیرآب، کارمزد)، البرز شرقی (شاهرود) تامین میشود که بوسیله

را آهن به ذوب آهن حمل و مورد استفاده قرار میگیرد.

مجتمع فولاد اهورا: این مجتمع به منظور تولید فولاد از سنگ —

آهن به روش احیای مستقیم تا سیس گردیده است. کلیه قراردادهای این مجتمع با پیمانکاری کشورها و خارجی منعقد شده بود که پس از پیروزی انقلاب اسلامی علیرغم همه کمبودها، کارگران و مهندسان متعهد و مومن ایرانی توانسته اند مراحل تکمیل این مجتمع را از ۵۵ درصد به ۶۷ درصد افزایش دهند. این مجتمع از واحدهای زیر تشکیل شده است:

۱- انباشت و برداشت. ۲- واحد گندله سازی. ۳- واحد احیای مستقیم (شماره ۱-۲-۳). ۴- واحدهای ذوب (شماره ۱-۲). ۵- واحد نورد سنگین کاویان. ۶- واحد تصفیه خانه آب.

از واحدهای یاد شده هم اکنون واحد ذوب شماره ۱، از آهنهای قراضه، شمشهای فولادی در ابعاد مختلف تولید میکند. این واحد دارای ۴ کوره الکتریکی بوده که فعلاً دو کوره آن فعال میباشد و بطور متوسط روزانه ۵۰۰ تن شمش فولادی (بیلت) تولید میکند.

گروه ملی صنعتی فولاد ابران (شهریار سابق): این کارخانه

در جاده اهورا - خرمشهر در قطعه زمینی بمساحت ۱۰۴ کیلومتر مربع احداث شده است و ۷ کارخانه آن با بیش از ۴۰۰ نفر پرسنل اداره میشود. این گروه قبلاً از پیروزی انقلاب اسلامی بوسیله بخش خصوصی اداره میشد که پس از پیروزی انقلاب اسلامی (از اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۰) تحت پوشش وزارت معادن و فلزات قرار گرفته که در این بخش بشرح زیر است:

بخش ۱ شامل کارخانههای نورد شماره ۱-۲-۳ میباشد. نورد شماره ۱ با ظرفیت ۶۵۰۰۰ تن در سال ۱۳۴۶ شروع به کار کرده و انواع میله گرد ساده و آجدار تولید میکند. نورد شماره ۲ با ظرفیت ۸۵ هزار تن در سال انواع میل گرد ساده و آجدار تولید میکند. نورد شماره ۳ با

ظرفیت سالانه ۱۰۰ هزار تن انواع مفتولهای ساده و آجدار تولید میکند .
 بخش ۲ پولادسازی : این بخش از دو کارخانه پولادسازی ایران (نورد ۶۵۰) و پولادسازی خوزستان (نورد ۶۳۰) تشکیل شده است . پولادسازی ایران با ظرفیت اسمی ۱۵۰ هزار تن در سال دارای دو کوره بوده و انواع تیرآهن ، نبشی ، ناودانی ، سپری و تسمه تولید می نماید . پولادسازی خوزستان با ظرفیت اسمی ۱۴۰ هزار تن در سال تاسیس گردید و دارای یک کوره می باشد . تولید کارخانه انواع تیرآهن است .

بخش ۳ صنایع فلزی : این بخش شامل قسمتهای مختلفی چون پروفیل سازی با ظرفیت ۸۱ هزار تن در سال ، الکترو دساز ، کارگاه کشش مفتول و توری سازی میباشد . واحد الکترو دساز با ظرفیت ۵ هزار تن در سال تحت عنوان الکترو دهویزه به بازار عرضه میشود .

بخش ۴ لوله سازی : این بخش از دو کارگاه لوله با درز لوله بی درز تشکیل شده است . کارگاه اول با ظرفیت ۷۰ هزار تن در سال قادر است انواع لوله سیاه و گالوانیزه را در اندازه های $\frac{1}{4}$ الی ۲ اینچ و بطولهای ۶ و ۱۲ متر تولید نماید . کارگاه دوم لوله بی درز (مانسمان) با ظرفیت ۱۲۰ هزار تن ، لوله با اندازه های $\frac{1}{4}$ الی ۵ اینچ به طول ۶ و ۱۲ متر تولید می نماید .

بخش ۵ ماشین سازی : این بخش قطعات یدکی جهت مصرف کارخانه را تولید میکند .

— منابع مس سرچشمه —

oooooooooooooooooooooooooooo

بدنبال کشف منابع مس سرچشمه و میدوک که از بزرگترین و غنی ترین کانسارهای دنیا بشمار می آید (معادن مس سرچشمه دارای ۸۰۰

میلیون تن سنگ مس با عیار ۱۲/۱ (درصد میا شد) قرار داد تا سیس یک مجتمع جهت ذوب مس با چند شرکت خارجی بسته شد. حدود ۷ سال از شروع ساختمان این مجتمع می گذشت و قریب ۹۰ درصد کار پایان یافته بود که با اوج گیری انقلاب اسلامی ساختمان آن متوقف گردید. مجدداً "۱ زسال ۱۳۵۸ جهت ساختمان آن با کمک کارشناسان یوگسلاوی و ذوب آهن اصفهان اقدام گردید. این مجتمع شامل واحدهای معدن، آسیابها و واحد تغلیظ، و واحد ذوب و واحد پالایش می باشد. تولیدات مجتمع مس سرچشمه بشروح جدول زیر می باشد:

واحد: * درصد
+ درصد

تولیدات مجتمع مس سرچشمه

نوع تولیدات	از ابتدای راه اندازی تا آخر سال ۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	ته ماه اول ۱۳۶۳
مس کنا نقره	مقدار تولید*	۴۹۲۲۴۰	۳۹۶۷۵۶۵	-
	عیار +	%۱/۱۴	%۱/۲۵	-
مس کنا نقره	مقدار تولید*	۱۴۹۳۹	۱۱۶۲۰۳	۱۰۰۸۹۴/۸
	عیار +	%۲۴/۴	%۳۱/۴۲	%۳۰/۸
مولیبدنیم	مقدار تولید*	-	-	۵۲/۹
	عیار +	-	-	۴۶/۲
بلیستر	مقدار تولید*	-	-	۵۰۲/۲
	عیار +	-	%۹۷	%۹۸/۴
مس آند	مقدار تولید*	-	۱۸۹۱۸ (۱)	۱۰۰۱
	عیار +	-	%۹۹/۵	%۹۹/۶
مس کاتسد	مقدار تولید*	-	۸۴۶۸	۳۵۸۲۴
	عیار +	-	-	%۹۹/۹۸
مقدار تولید*	-	-	۲۶۶/۶ (۲)	۱۶۹۶۷

ماخذ: مس سرچشمه -

(۱) : مقدار تولید از ۶۱/۳/۳ لغایت ۱۳۶۱ می باشد.

(۲) : مقدار تولید از ۶۲/۱۱/۱۲ لغایت ۱۳۶۲ می باشد.